

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

**Commentarius in VIII libr. philosophicorum Arist.
exceptus a Michael Schweizer, mon. Salemitani professo -
Cod. Ettenheim-Münster 359**

Specius, Johannes

[S.l.], 1596

Pars secvnda: de passionibvs motvs

[urn:nbn:de:bsz:31-132384](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-132384)

rum existere aliquod mouens simpliciter primū, quo nec secundum durationem nec secundum naturam detur aliud prius, & à quo omnes effectus ac mutationes procedant ac gubernentur siue immediatè siue mediatè tantum, ac proinde Deum existere (idem enim est quid nominis Dei ac primi mouentis sic accepti) non videtur aliunde posse demonstrari, quàm ex implicatione multitudinis actus infinitæ.

XXIII. Finis intrinsecus Motus generatim & plerumque est quies in termino ad quem adeptus, siue conseruatio vel commodum aliquod rei quo mouetur, & alterationis finis extrinsecus est corruptio & generatio. Hac de principiis ac causis Motus.

PARS SECVNDA:
DE PASSIONIBVS
MOTVS.

ASSERTIO. XXIV.

MOTVI proprie dicto primū quadruplex accidit continuitas. Primo enim est continuus ratione mobilis seu subiecti continui, 2. de Ortu t. 62. quemadmodum enim albedo & quoduis materiale accidens per extensionem subiecti in ipso diffunditur, ita & motus sic toti inest mobili, ut partes vnius respondeant partibus alterius. Et propter hanc continuitatem motus maioris mobilis est maior, & motus minoris minor. Secundo ex-

B 3

tenditur

tenditur motus continuè propter continuitatem spacij seu magnitudinis qua motu continuè pertransitur, 4. Phys. cit. t. 99. & 5. Metaph. c. 13. t. 18. Tertio est quantus & continuus propter tempus teste Arist. in Categoria Quantitatibus. Et his tribus continuitatibus Motus est per accidens & extrinsecè quantus & continuus.

XXV. Quarto Motus est continuus (intrinsecè in secundo modo dicendi per se) continuitate propria & à cuiusvis alterius rei continuitate distincta, 4. Phys. t. 104. ubi distinguitur aliud prius & posterius in tempore, aliud in magnitudine & aliud in motu. Et in citatis text. 99. & 18. tempus pronuntiatur quantum, propter motum quantum & continuum.

XXVI. Manat hæc quarta continuitas ab eodem fonte à quo ipsa Motus successio, seu acquisitio successiva, in Latatione quidem à continuitate magnitudinis supra quam sit Latio, in Alteratione vero & Augmentatione à continuitate formæ, qua motu non tota simul sed per partes acquiritur: nam Motus est quantum ac continuus propter continuum spacium in quo sit, cit. t. 99. lib. 4. Phys. Et Motus est quantus non propter id quod mouetur, sed propter id quod (vel ut alij legunt) quod motum est, hoc est, acquisitum per motum, cit. 4. 18. lib. 5. Metaph.

XXVII. Neque verò his duobus locis Arist. mens fuit, quod Motus nullam aliam, præter spacij vel termini ad quem continuitatem deponat, sic enim nec tempus (quod eod. t. 99. subiungitur esse continuum per motum continuū) per se foret quantum, contra claram Arist. in Categoria Quant. doctrinam; sed sensus est (quem admodum vtrūq; seipsum declarat Arist.) peculiarē Motus extensionem in rerum natura existere non posse, nisi magnitudo supra quam sit, fuerit continuus; quia verò spacium per quod sit motus, acquiritur successivè & per partes absq; interposita quiete, ideo et ipsa latio successiva continua sit oportet continuitate propria. Idem dicendum de continuitate termini ad quem respectu Alterationis & Augmentationis, & de continuitate temporis respectu continuitatis Motus.

XXVIII. Differt tamen *continuitas* Latioris & *continuitas* ceterorum Motuum, illa enim contenta est spacio etiam contiguo (ut cum lapis ex aëre per aquam ad fundum descendit) hac requiritur semper medium & terminum ad quem continuum, seu unam numero qualitatem aut quantitatem, qua sine ulla successione interruptione acquiritur. Cuius discriminis causa in promptu est, quod latior non identificetur cum spacio seu locis partialibus qua pertranscuntur, sicut reliqui motus cum termino ad quem, sed cum ipso mobili aliter atq; aliter in spacio continue se habente, ad quod sufficit ut spacium sit contiguum.

XXIX. Quia igitur Motus quantus ac continuus est, quantum autem 5 Metaph. t. 18. describitur diuisibile in ea qua insunt; sequitur hac altera proprietas, quod motus sit diuisibilis in partes extensionis quadruplicis, iuxta quadruplicem continuitatem. Ratione enim primæ continuitatis in has diuiditur partes, ut prima pars Motus sit ea qua mouetur prima pars mobilis, caput v. g. in animali, secunda qua mouetur secunda, v. g. pectus &c. ratione secundæ continuitatis, prior pars latioris est, qua fit in priore parte spaci, posterior qua in posteriori; ratione tertie continuitatis, quemadmodum totus motus quo transiit totum spacium, durat v. g. integram horam (cum omnis motus fiat in tempore) ita una pars motus est, qua fit in una parte temporis & dimidia qua in dimidia; ratione quartæ continuitatis prima pars motus dicitur, qua acquiritur continue prima pars termini ad quem, secunda qua secunda, &c. Primam & tertiam Motus diuisibilitatem ex instituto docet Arist. 6. Phys. c. 4. t. 34. & 36.

XXX. Partes Motus ex propria continuitate ei competentes, sicut & cuiusvis alterius continui, physice seu reipsa & actu finitæ sunt, semperque aliqua earum est prima & aliqua vltima (alioquin Motus actu nec incipere nec desinere unquam posset, & mobile tardissimum aequè citò ac velocissimum percurreret idem spacium) diuisione autem, potestate & mathematicè sunt infinitæ, omne enim continuum in semper diuidua diuiduum est, 6. Physic.

c. 1. t. 3. nullāq. earum est prima aut ultima, sed quamlibet partem motus preit mutatum esse, & quodlibet mutatum esse prait motus, c. 6. t. 52. & 55. Et hac distinctione partium continui in partes phycas & mathematicas facile soluit Arist. in 6. Phyl. c. 2. t. 29. & c. 9. t. 77. & sequentib. & 8. Phyl. c. 8. t. 68. ratiunculas Zenonis conantis evertere motum sensus notissimum.

XXXI. Motus secundum partes phycas incipit per primum sui esse & desinit per ultimum esse, secundum partes mathematicas & precisè ut quanta sunt spectatas, incipit per ultimum sui non esse, & desinit per primum non esse. Priores duo modi incipiendi & desinendi vocantur instantia intrinseca, eò quòd res in illis existant, posteriores duo dicuntur instantia extrinseca, eò quòd res non existant in illis, sed post vel ante. Iisdem modis incipiunt ac desinunt tempus, quies, & entia permanentia que & quatenus cum motu incipiunt, siue per expulsionem contrarij, ut calor cum calefactione per expulsionem frigoris, siue sine expulsionem contrarij, ut lumen à sole moto productum in aere.

XXXII. Cetera res permanentes qua habent esse indivisibile, quales 1. sunt substantia ortui ac interitui obnoxia, 2. qua propriè creantur, ut Angelus, anima rationalis, cæli, integra Elementa, materia prima, 3. que ad unicum momentum durant, ut instantia temporis, indivisibilia motus que mutata esse nuncupantur, & interdum volendi ac intelligendi actus (est enim in potestate substantia intellectiva, huiusmodi actus continuare.) 4. lumen à quiescente luminoso productum, v. g. à Sole eo instanti quo creatus fuit, in tota regione sua sphaera, hæc inquam res incipiunt per primum sui esse, & desinunt aut desinerent ordinariè per primum sui non esse, exceptis ijs solis, que post unicum momentum in quo extiterunt evanescent, hæc enim desinunt per ultimum sui esse.

XXXIII. Possent Angelus & Anima humana extraordinariè etiam creari (adeòq. incipere) per ultimum sui non esse, non quidem accommodatè ad naturam temporis, quasi successivè & per partes producerentur, temporeque mensurarentur (iam enim scilicet partibus

partibus constarent, & sic à propria natura exciderent) sed dum tempus fluit, producerentur & existerent in se toti simul; quo pacto Deus etiamnum, quocumque initio creauit, in quolibet instanti & dum tempora decurrunt, conseruat, totum ipsorum esse ipsis conferendo indiuisibiliter & sine ulla interna ipsis successione. Eademq. de causa annihilari ac desinere possent per ultimum sui esse, praesertim cum instantia ac mutata esse, actionesque momentanea volendi ac intelligendi de facto sic desinant, quantumuis indiuisibilia sint. Haecenus 2. proprietates.

XXXIIII. Tertia affectio; Motus omnis & quies fit in tempore, 6. Phys. c. 3. t. 29. & c. 6. t. 50. motus enim successio continua cum habeat partes priores & posteriores, consistere nequit sine mora diuisibili, quae proinde & passio Motus dicitur, & desinitur numerus motus secundum prius & posterius 4. Phys. t. 101. At Generatio & Corruptio substantialis ex natura sua mutationes sunt instantaneae, cum versentur circa formas indiuisibiles, 6. Phys. t. 45. indiuisibiles inquam secundum intensionem, nam per accidens ratione subiecti extensi possunt esse diuisibiles, ac proinde etiam diuisibiliter abijci & acquiri, ut forma ignis in ligno.

XXXV. Quarta passio Motus, quidquid mouetur diuiduum sit oportet, 6. Phys. c. 3. t. 32. Vnde & indiuisibile mathematicum seu quantitatis & quod positionem habet in continuo ut punctum vel linea, quanquam de facto per accidens mouetur latione, ad motum nempe continui in quo est, si tamen diuina virtute à suo subiecto separatum cohaerere, suaq. deinde relinqueretur natura, ne lationem quidem continuam per se subire posset, cod. lib. 6. c. 10. t. 86. merito enim ad omnem motum requirit Philosophus, cod. lib. 6. c. 3. t. 32. & c. 4. t. 33. & c. 5. t. 40. continuitatem non spacy tantum, sed ipsius quoq. mobilis. Cum enim per se ac ratione sui super tota aliqua magnitudine cieri, non sit aliud quàm per se ac ratione sui singulis magnitudinis partibus adaequari ac commensurari, indiuisibile autem non nisi indiuisibili adaequari possit, si indiuisibile posset
C per se

per se continè moueri, planè fatendum est, quod omnes inficiantur, et magnitudinem ex indiuisibilibus tantùm partibus constare, & indiuisibilia in continuo esse immediata.

XXXVI. Posset tamen punctum v. g. diuina virtute per se moueri continuatione, si (vt non repugnat) à Deo acciperet virtutalem quandam diuisibilitatem, consistentem in modo quodam supra naturam sibi addito, per quem punctum quoad situm partem maiori, hoc est, diuisibili commensuraretur, sicut sacrum Christi Domini corpus in Eucharistia per modum quendam supra omnem naturam sibi communicatum, cuius parti specierum Sacramentalium quantumlibet exigua, atque adeo multo se minori, respondet secundum se totum.

XXXVII. Hac virtuali diuisibilitate puncto concessa, clarè patet ex continuo puncti motu minimè sequi, quod linea constet ex solis indiuisibilibus, siquidem punctus licet in se partibus careat, non solum tamen puncto spatij, sed lineæ commensuraretur; quo pacto etiam Angelus etsi impartibilis est, quia tamè per virtutalem suam extensionem ac diuisibilitatem spatio diuisibili coexistit, ideo continè moueri potest per spatium, nisi ad punctum spatij se se contraheret (quod Angelum posse, rectè inter alios auctores concedunt D. Tho. & Scotus, cum Angelus materiæ sit expers, nec à corpore locum dependeat) in hoc enim casu discretè moueretur Angelus, propter eandem absurdam, quæ ex motu continuo puncti separati naturæ sue relictæ sequi diximus.

XXXVIII. Quinta proprietas; vt Motus omnis fiat in medio pleno, quando re ipsa nullum agens corporeum potest primò agere in distans, siue agere in rem, cui nec secundum suppositum nec secundum virtutem aliquam suam actiuam separatam inter agendum sit coniunctum. Posito tamen diuinitus Vacuo (quod in 4. Phys. c. 7. t. 60. & 1. de Cœlo c. 9. t. 99 describitur locus seu superficies carens corpore) posset in eo corpus aliquod moueri, sed tantùm latione, cui non nisi successina seu temporanea.

XXXIX.

XXXIX. *Accidunt præterea motibus ac mutationibus inter se comparatis quedam, quæ Arist. tradit in 5. Physic. c. 3. & reliquis, ut esse unum vel plures seu diuersos genere, specie essentiali vel accidentali, numero; esse contrarios essentialiter vel accidentaliter. Quoad unitatem ac diuersitatem essentialem, unius generis motus vocat Arist. c. 4. t. 31. quorum termini ad quos in ead. ponuntur Categoria, plures genere, quorum in diuersis. Motus eiusd. vel diuersa speciei essentialis, requirunt unitatem vel distinctionem specificam essentialem, principaliter terminorum ad quos ultimatorum, secundariò & consecutiue terminorum etiam à quibus ultimatorum, & (in sola latione) mediij formaliter, neutro verò modo Motoris.*

XL. *Terminus ultimus est quem motus per se attingeret sublatis omnibus impedimentis, quæ ex parte vel mediij vel mobilis vel mouentis contingere possunt: Terminus non ultimus dicitur, in quo de factò sistit motus, non tamen nisi propter impedimentum extrinsecum. Medium lationis formale, est unum vel plura corpora siue eiusd. siue diuersa speciei, inter locum à quo receditur & locum ad quem acceditur, interiecta, quæ ut quantæ siue continuæ siue contiguæ à mobili percurruntur. Et hoc medium differt specie, cum per ipsum aliquid fertur secundùm lineam rectam, & aliud secundùm lineam circularem.*

XLI. *Vnus numero seu continuus motus indiget unitate numerali mobilis, termini ad quem, temporis quod non interrumpatur media quietis mora, 5. Physic. c. 4. t. 34. & motoris, 8. Physic. c. 6. t. 49. & c. 10. t. 82. qui vel simpliciter vel æquiuallenter sit vnus, consecutiue autem termini etiam à quo. Si vel vnus horum unitas numerica desideratur, iam motus ille abit in multitudinem numeralem.*

XLII. *Motus essentialiter contrarij sunt, quorum positivi termini ad quos inter se (& secundariò termini à quibus inter se) specie differunt, ut calefactio & frige factio. Mutationum*

contrarietas essentialis v. g. ortus & interitus ignis, et si expedi-
tius sumi potest penes terminos formaliter sumptos, placuit tamen
Arist. eam petere ex solis terminis positivis, quo unus & ad quem
alterius mutationis. Motus ei soli quieti aduersatur, quae est sub
termino à quo, vt calefactio aquae repugnat quieti, quae aqua tene-
batur sub frigore. Quies sub termino à quo aduersatur quieti
sub termino ad quem, vt quies in frigore quieti in calore.

XLIII. Contrarietates motuum ac quietum bifariam discre-
pant, 1. Motus magis contrariatur motui quam quieti, vt calefa-
ctio frigefactioni magis quam quieti sub frigore, eò quòd calefa-
ctio admittat frigus in gradu remisso ac proinde quietem sub fri-
gore, nullum tamen alium motum, ne remissum quidem admit-
tit. 2. Motus per se primò contrariatur motui, quies quieti se-
cundariò, ratione terminorum quibus insunt. Ead. de causa quies
sub termino à quo, contrariatur quieti sub termino ad quem.

XLIV. Eiusdem speciei accidentalís sunt quilib. duo motus na-
turales vel violenti. Accidentariò differunt & contrariantur
motus naturalis & violentus. Vox (naturale & violentum) in v-
nitatē, diuersitate & contrarietate latronum accipitur strictè,
in reliquorum motuum vnitatē & c. latè. Motus uaturalis, strictè
sumpto naturali, dicitur is, qui conuenit subiecto vel secundum na-
turam eius priuatam, vt aquae descenderē, vel secundum vniuer-
salem naturam, & vt pars vniuersi est, vt aqua per fistulam ascen-
dere ad impediendum vacuum. Violentus motus, strictè sumpta vo-
ce (violentum) est non tam is qui repugnat priuatae naturae subie-
cti (quo pacto violentum adhuc strictius sumitur & definitur ab
Arist. 3. Ethic. cuius principium est extra, passo non conferente
vim, & adde, sed renitente) quam is motus qui subiecto ita re-
pugnat secundum naturam eius particularem, vt tamen nec secun-
dum vniuersalem naturam, nec vt est in potentia Dei obentia, ei-
dem conueniat v. g. proiectio lapidis sursum.

XLV. In hac violenti & naturalis significatione reliqui motus,
prater

præter lationes, non nisi naturales esse possunt. Omnis enim accretio & decretio in gygantibus etiam, qui ob nimiam corporis magnitudinem monstra habentur, fit ab intrinseco principio sui subiecti, & omnis generatio substantialis est secundum inclinationem naturalem materiae primæ, quæ sicut est in potentia naturali ad quamuis formam substantialem suscipiendam, ita consequenter appetit naturaliter mutationes, per quas formas suscipit. Corruptio substantialis (sicut & alteratio corruptiua) est secundum naturam vniuersalem, cum à natura ordinetur tanquam medium ad generationem alterius substantiæ. Alteratio demum omnis vel est secundum naturam priuatam subiecti, vt calefactio qua ignis ad natiuum calorem reducitur, vel est secundum naturam vniuersalem & ad vniuersam conseruationem, vt calefactio qua aqua incalescit aut propter vsus hominum, aut vt corrumpatur, ex qua deinde generetur aliud, v. g. ignis.

XLVI. Naturale latè sumptum appellatur, quod fit seruatò ordine, tempore, ac modo natura vsitato; violentum, quod fit tempore ac modo natura insucto. Et in hoc sensu non solum generatio contrariatur corruptioni & accretio decretioni, sed etiam generatio generationi, vt tempestiuus florum ac fructuum ortus intempestiuo rosarum aut fructuum ortui, qualem perhibent fuisse in hortis Adonidis, qui ad eum finem aquis calidis irrigabantur, Platone ac Plutarcho testibus; & corruptio corruptioni, vt mors senum morti iuuenum; & accretio accretioni, & decretio decretioni, vt cum aliquis homo paulatim augetur vsque ad floridam seu consistentem ætatem, & in extrema deinde ætate imminuitur (quæ est naturalis accretio & decretio) & alius homo propter cibi ac deliciarum affluentiam citius pubescit, aut ob morbum grassantem qui nutriendi facultatem retardat, ante extremam ætatem decrescit; & alteratio alterationi, vt cum aegrotus conualescit diebus criticis, est naturalis alteratio, cum extra dies criticos, est violenta alteratio.

XLVII. Atq; diuersitatem ac contrarietatem motuum ex naturali ac violento utrius in sensu petitam, accidentariam tantum esse, vel inde perspicere, quod nemo concesserit, calefactionem qua ignis vel à seipso vel ab alio igni ad perfectum caloris gradum reducitur, specie essentiali distingere à calefactione, qua aqua incalescit, & tamen illa calefactio igni est naturalis, hac aqua violenta quoad primariam saltem aqua naturam. Ead. est ratio lationis naturalis & violenta, quemadmodum enim principium lationis v. g. leuitas ita determinatum est, ut subiectum cui à natura insidet, v. g. aërem, ad locum non nisi natiuum vehat, ad concuum scil. ignis, alienum autem subiectum ad non natiuum, ut exhalationem qua substantia terrea est, ad mediam regionem aëris; ita principium calefaciendi v. g. est determinatum, ut ignem aliq; subiecta quib. naturaliter inest, non nisi ad statum natura ipsorum congruentem perducatur, aliena verò subiecta ad statum non naturalem: quare si dua huiusmodi calefactiones non essentialiter differunt & contrariantur, nec dua similes lationes.

XLVIII. Motus naturalis ac violentus differunt 1. penes principium actiuum; ille enim sit à principio interno, hic ab externo. 2. penes modum, naturalis enim motus velocior est in fine quam initio, contra motus violentus, ut projectorum, initio quam in fine est velocior 5. Phys. t. 61. & 8. Phys. t. 76. & 2. Cœli t. 35. Ille quidem ob impulsam à projectore impressam, qui initio intensior est, & paulatim euanescit; hic propter accidentarium quendam impulsam, quem mobile post illud instans, quo extrinsecè incipit tendere in propriū locum, naturali quadā emanatione ex innata sibi grauitate vel leuitate successiuè elicit & qui finito motu cessat, 1. Cœli t. 88.

XLIX. Vltimo, Motui recto proprium est, non posse continuari per reflexionem, propter specificam terminorum ad quos Motus directus & reflexus tendunt, diuersitatem, non autem vniuersè propter quietem mobilis in puncto reflexionis, ut assumit Arist. 8. Phys. c. 8. Quanquam enim mobile, semper quiescit tum in puncto reflexa
lationis

lationis per se ac naturalis, qua per spatium plenum & externa vi delatum, sua sponte seu absq; obstaculo in quod impingat, reflectitur; tum inter ortum sui ac interitum (materia enim substantia genita ad nouam formam substantialem excipiendam disponi non potest, nisi in tempore inter eius primum esse, & primum non esse interiecto) tum & consequenter inter accretionem & decretionem sui, cum inter ipsas propter adiunctam semper adgenerationem & corruptionem substantialem, necessario interiiciatur tempus; tum plerumq; inter oppositas alterationes, vt calefactionem & frigesactionem, attamen nec in puncto reflexionis localis per se ac naturalis, si moueretur per vacuum, quiesceret vnquam; nec necessario quiescit cum a seipso per spatium plenum mouetur, vt auis qua volatu aliquem locum attingit; nec vnquam quiescit in puncto reflexionis localis violenta seu per accidens, qua mobile regreditur propter obuium obstaculum siue fixum siue contrario motu sibi occurrens, modo mobile & obstaculum adeo dura sint, vt neutrum comprimatur alteriue cedat; nec quiescit necessario in puncto eius reflexe alterationis, qua mobile per suam formam substantialem ad naturam se reuocat temperiem, vt ignis ad perfectum calorem, neq; enim incommodum fuerit, vt primum non esse calefactionis aqua, sit vltimum non esse frigesactionis eiusdem.

EGREGIAE PIETATIS AC DOCTRINAE

IUVENI, MAGNO LÖCHERER,

harum thesium Assertori.

Dicit te Iuuenem, quisquis, lamigine prima,

Et primo cernit flore virere genas.

Si te de Motu disceptantem audiat, unum

MAGNE, ex Antiquis, te putet esse, Sophis.

Tantum iudicium, sibi huius scientia tanta est.

Cum spargent anni tempora, quantus eris?

CASPARVS BAYR à Caldif,

Tyrolensis, συμμεταφυσικός.